

SFT Svensk Familjeterapi

Nummer 4/2012

tack för i år!
Vi ses igen
när ljuset
återvänt
Redaktionen

Svensk Familjeterapi

Nr 4 2012, årgång 23
Issn 100-3421
Utges av Svenska Föreningen
för Familjeterapi (SFFT)

Redaktör:

Anita Blom af Ekenstam,

Redaktör/layout:

Mårten af Ekenstam

Adress: Ringvägen

47b, 181 33 Lidingö

Mail: sftred@telia.com

Nästa nummer

kommer ut i mars

Manusstopp: 15/2

Föreningens

styrelse 2011 —

2012

Marie Forneman,

ordförande

Arne Gynther, vice

ordförande

Ulf Korman, kassör

Åsa Kvarnbrink,

sekreterare

Helena Engelbrekt,

ledamot

Britt-Marie Andersson,

ledamot

Lena Sahlström, ledamot

Cecilia Scott-Wiklöf,

ledamot

Charlotte Westerberg,

ledamot

Vakant, ledamot

Karin Nilsson,

vetenskaplig sekreterare

www.sfft.se

Föreningens

webbadress:

www.sfft.se

Kolla in vår hemsida

Med huvudet fullt efter helgens styrelsemöte, hur samla ihop sig?

Sedan sist har det varit årsmöte i Göteborg, välbesökt tycker jag med ett 30-tal deltagare. Det blev mycket diskussioner och förslag för oss i styrelsen att arbeta vidare med. Se protokoll på hemsidan!

Det valdes en ny styrelse och nya ledamöter är Britt-Marie Andersson för Dalarna och Cecilia Scott-Wiklöf från Famös. Tyvärr saknas Västra, den platsen är vakant och vi hoppas att den fylls snart! Övriga sitter kvar och ordförande med!

Det vetenskapliga symposiet ordnades förtjänstfullt av Västra och deras inbjudna föreläsare, det tackar vi för! Läs mer från Göteborg i detta nummer av SFT och även på hemsidan.

Vi hade vårt första styrelsemöte i Stockholm 10-11/11 och hade mycket att diskutera, tiden räcker knappt till men stämningen är god! Vi försöker framöver att föra ut vissa frågor till lokalföreningarna för vidare diskussion. Några uppmaningar som jag tar här är följande:

Betala medlemsavgiften för nästa år så snart som möjligt, det underlättar på alla nivåer!

Så fort inbjudan kommer ut ska ni också anmäla er till 2013 års kongress, dels eftersom platserna är begränsade men även för att arrangörerna ska kunna känna sig trygga i planeringen. Läs mer om kongressen längre fram, hemsidan uppdateras kontinuerligt.

Till hemsidan vill vi dessutom gärna ha in uppsatser — skicka dem till informationssekreteraren!

Under hösten har flera lokalföreningar samarbetat kring att ha Sören Hertz som föreläsare, bra initiativ! När vi träffas på styrelsemötena delger vi och tipsar varandra om föreläsare, litteratur med mera – ett sätt att ha spaning på vad som händer och få idéer till föreningsverksamheten. Det blir också tydligt hur olika villkor och möjligheter vi har i olika delar av landet.

Jag hoppas att ni tittar in på hemsidan med jämna mellanrum, innehållet håller på att "renoveras" och uppdateras, kom gärna med synpunkter till informationssekreteraren!

Vi finns även på Facebook där vi inte riktigt fått upp aktiviteten men siktar på att bli bättre! Skriv gärna och tyck till!

När SFT kommer i din brevlåda är vi inne i december. Då firar Fokus på familjen 40 år och jag planerar att vara med på jubiléet om SAS fortsätter flyga...

Nästa år har Fokus ett svenskt tema- nummer värt att uppmärksamma, glöm inte bort att vi som medlemmar har rabatt på prenumerationen!

Med detta tackar jag på styrelsens vägnar er för i år och önskar en God Jul och ett Gott Nytt År!

(I julklapp önskar vi oss fler nya medlemmar!)

Marie Forneman

EFTERLYSNING!

Vi vill gärna ha artiklar med berättelser om vad ni gör på jobbet. Familjeterapin håller inte på att försvinna, den blomstrar för tillfället främst i våra kommuner i verksamheter med inriktning på familjebehandling av olika slag. Den kunskapen fick vi med oss hem från familjeterapikongressen i Tällberg för ett par år sedan. Skriv och berätta vad som händer där ute!

SFT-redaktionen
sftred@telia.com

Rapport från STOK

DEN DANSKA FAMILJETERAPIFÖRENINGEN valde redan när den bildades att ta bort ordet familj. Dessutom var man mån om att vidga psykoterapibegreppet – namnet blev alltså Dansk Förening for Systemisk Terapi og Konsultation – STOK. Nu samlades man till årskonferens i november. Platsen var Svendborg längst ner på Fyns sydvästliga spets. Jag blev glad när jag blev inbjuden till att tillsammans med Susanne Bargum vara plenumtalare vid konferensen.

Bargums föredrag hette ”Hvordan kan vi vise, at det vi laver virker?” Hon gick igenom en del fakta kring evidensbaserad terapi och pläderade starkt för en feedbackstyrd praxis. Hennes slides kan ses på http://www.susannebargmann.dk/uploads/7/3/2/0/732009/stok_keynote_november_2012.pdf

Till mitt anförande ”The enactment of attachment” hade man översatt en reviderad artikel som varit tryckt i svensk Familjeterapi, nu kallad ”Tilknytning og familjeterapi”. Till den hade John Victor Gurnes skrivit en intressant inledande kommentar. Han konstaterar att STOK på intet sätt rekommenderar att sammanföra anknytningsteori och familjeterapi, men man vill i alla fall presentera denna aktuella idé. ”Är inte risken”, undrar Gurnes, ”att terapeuten nu kommer att hitta ”tilknytning” vart hon än ser? Är inte risken att klienten blir införd i ”tynde identitets- og livshistorier” som ligger långt från hennes erfarenhet? Är inte intresset för anknyt-

ningsteorin ett återtåg till strukturalismens och modernismens diskurser, som passar så väl in på de nuvarande marknadsmekanismerna?” Intressant nog är artikeln illustrerad med ett hänslås som låser fast två kedjor, knappast en metafor för en befriande praxis.

Gurnes utgångspunkt, och den delar han med många i STOK, är narrativ praxis. (De flesta seminarierna på konferensen hade en sådan inriktning). Tyvärr kom vi inte så långt i den ideologiska och teoretiska diskussion som Gurnes antyder behövs, och där är jag enig med honom. Det jag inte delar med Gurnes är några av hans outtalade premisser. Själva idén om ett ”återtåg till modernismen och strukturalismen” bygger på framstegstanken. Först i och med den postmoderna kritiken av framstegstanken så när vi ljuset, tycks man mena. ”Världsanden förverkligar sig själv” skulle Hegel ha sagt. Eller ”historien har nått sitt slut” med Fukuyamas ord. Den postmoderna tanken slår knut på sig själv – i och med att den kritiserar framsteget har den nått det slutliga målet. Det finns emellertid flera tecken på att denna förhoppning inte är korrekt. Resultaten inom psykoterapeutisk behandling har inte förbättrats nämnvärt. På många håll ser vi att familjeterapi nu anses irrelevant. Välutbildade terapeuter får syssla med utredningar och administration. Även om tanken går framåt så går praktiken bakåt.

Som så många inom vår värld har jag haft enorm nytta av de tekniker som ut-

vecklats av Michael White, David Epston och andra kliniker som räknar sig till de narrativa. Men de tendenser som vi sett inom denna krets – man lämnar familjen, man lämnar terapin, man blir en av många andra jagstödande individualiteter samtidigt som man marginaliserar inom offentlig vård och alltmer blir en ”alternativ” rörelse – de bör kritiseras. I botten finns missförståendet av Michel Foucault. Deborah Ann Luepnitz har från en feministisk position i uppsatsen ”Nothing in common but their first names” (Michael – Michel) <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1046/j.1992.00459.x/pdf> visat detta. White försöker likt en Munchausen som fastnat i träsket med sin häst lyfta sig själv i sin egen hårpiska. I den dominerande disciplinerande diskursen så hittar han raskt, via sina manualiserade hjälteberättelser, den alternativa befriande diskursen. Foucault skulle, menar Luepnitz, ha smålett åt denna ambition. Ännu en av de beteendeteknologier som presenteras i befrielsens namn, men som bara ytterligare befäster och förflyttar kontrollen från det yttre till det inre.

Tack John Victor Gurnes för inbjudan till en diskussion om framstegstanken inom familjeterapin. Har det verkligen bara blivit bättre och bättre? Eller kanske lider vi av lite filosofisk hybris? Fanns det kanske något i det badvatten som vi så triumfatoriskt hivade ut?

Magnus Ringborg

Medlem i Sveriges Familjeterapi Förening - SFFT blir du automatiskt genom att gå med i en regional förening. Alla föreningarna finns presenterade på SFFT:s hemsida, www.sfft.se, under rubriken regioner. Här följer också en lista på representanter för de olika regionala föreningarna.

Västerbotten: Åsa Kvarnbrink asa@andebrink.se

Jämtland-Härjedalen: www.ffmitt.com Marie Forneman marie.forneman@jill.se Telefon arb: 063-153921

Dalarna: Jörgen Gunnarson jorgen.gunnarson@ludvika.se Telefon: 0240-86097

Värmland: Lennart Björk, Ö Torggatan 19, 652 24 Karlstad Telefon: 0541-88025 networker@live.se

Västra Sverige: Ilze Norman ilze.norman@alingsas.se

Telefon: 0322-15401, 0733-963300

Halland: Anita Nilsson anita.nilsson@falkenberg.se

Södra Sverige: Ulf Korman ulfkorman@comhem.se

FTF-Sydost: Eva Sjökvist eva.sjokvist@vaxjo.se

Famös, mellersta och östra Sverige:

www.famos.se Rolf Hessel

info@famos.se Telefon: 072-3110655

Stockholm: Lena Sahlström lena.sahlstrom@sfft.se

Åland: Crister Eriksson cristere@aland.net

Det är till din regionala förening du vänder dig med namn- och adressändringar.

HALLÅ DÄR!

Nyss hemkommen från vetenskapligt symposium i Göteborg reflekterar jag lite över familjeterapin i Sverige och världen. Fantastiskt trevlig och fin kongress, stort tack till föreningen i Västra Sverige för ert engagemang och arbete. Tack för alla fina presentationer och tack till panelen som jag fick nöjet att ställa frågor till.

Jag kan dock reflektera över att det är märkligt att en metod som är förhållandevis billig och som ger bra resultat inte alltid har de framgångar som den är förtjänt av. Hur kan man förklara detta? Det finns mycket gott i familjeterapin, många behandlare som går familjer till mötes med stor etisk medvetenhet och stor respekt. Vi har inga läkemedelsbolag som tjänar på familjeterapi och forskningen blir komplicerad med så många inblandade. Fältet har också en del teoretiska dilemman och definitionsproblem och vad är egentligen familjeterapi? Många områden är intressanta för familjeterapeuter men ämnen för forskningen och avhandlingarna är ofta något närliggande område och inte familjeterapi i sig. Vi kunde dock under konferensen få exempel på svensk pågående forskning kring anknytningsbaserad familjeterapi, projekt som säkerligen kommer att betyda mycket för familjeterapins framväxt.

Ni som skriver om familjeterapi och närliggande områden (steg 1 och steg 2 eller avhandlingar) och vill sprida informationen är välkomna att mejla en pdf samt en kort sammanfattning (max 7 rader) till informationssekreterare@sfft.se så lägger vi ut informationen på hemsidan. Jag vill också uppmantra Er alla till att göra artiklar av era uppsatser så de också sprids utanför vår förening.

Karin Nilsson
Vetenskaplig sekreterare

Internationell konferens i Göteborg

Närvaro och Delaktighet

**Argument för det humanistiska och hållbara arbetet
där människor möter andra människor**

25-27 April 2013

Inbjudna talare

- **Adela Garcia** Argentina • **Bruce Wampold** USA • **Carina Håkansson** Sverige • **Daniel Mackler** USA •
• **Glenda Fredman** Storbritannien • **Jacqui Dillon** Storbritannien • **John Holmberg** Sverige •
• **Lasse Berg** Sverige • **Leticia Rodriguez** Paraguay • **Robert Whitaker** USA • **Suzanne Osten** Sverige •

Välkommen till tre intensiva dagar om det humanistiska och hållbara sociala arbetet. Talare från olika delar av världen delar med sig av sina erfarenheter och som deltagare ges du möjlighet att själv delta och uttrycka dina erfarenheter i gruppdiskussioner.

Med konferensen vill vi bemöta argumenten för ett allt mer manualiserat agerande inom människovårdande yrken, argument som hänvisar till evidensbaserad kunskap och ekonomiska besparingar. Vi ser vikten av att lyfta frågor kring hållbarhet och forskning kopplat till humanism.

- Vad är det som hjälper människor i långa loppen?
- Vad visar hållbarhets- och evolutionsforskningen om människans liv på jorden?
- Vad visar vår egen erfarenhet?

Tid	Torsdag 25 april kl 8.30 - Lördag 27 april kl 13.00, år 2013
Plats	NHV Nordiska Högskolan för Folkhälsovetenskap, Nya Varvet, Göteborg
Pris	2950 kr före 31 januari 2013, 3250 kr för senare inbetalning. I priset ingår konferensavgift, fika och mingel på torsdag kväll. Bankett på fredagkväll kostar 600 kr . Inbetalning sker på BG 5010-4231 , ange namn och referensnummer 13-3981 .
Anmälan	snarast till Lena Lundqvist, lena@familjevardsstiftelsen.se . Antal platser är begränsat till 150 personer. Uppge namn, adress, telefon, email, arbetsplats samt om du vill delta på banketten. Anmälan är bindande och gäller när inbetalning skett, vid förhinder kan platsen överlåtas till någon annan. Sista datum för anmälan 1 mars 2013 .
Språk	Konferensen hålls på engelska.

För mer information om konferensen besök vår hemsida www.familjevardsstiftelsen.se eller ring 031-698 401

Forskningen och det goda livet

Fick en fråga om jag ville skriva något från det vetenskapliga symposiet i Göteborg 27-28/11 2012. Beslutet var inte helt enkelt men jag tyckte det kunde vara värt att forska lite på mig själv, inspirerad av en av fredagens presentatörer och undersöka vart mina tankar skulle leda mig.

FORSKNING, KUNSKAP OCH VETANDE

Det första jag kom att tänka på var begreppen. Vad betyder forskning och vad betyder kunskap och hur skiljer man båda dessa begrepp från vishet och vetande? Vad betyder teori och praktik? Vilken kunskaps- och människosyn bygger de olika tolkningarna på? Forskning, teori och praktik beskrivs som åtskilda. Är de det och är det något gott i sig eller hör de ihop, borde vara ihop? Jag hade precis läst om detta i Horace Engdahls bok "Cigaretten efteråt" (2011):

Det enda sättet att visa att man förstått en sats är att omformulera den med

med mitt språk och det som är jag. Jag kan inte göra som du och du inte som jag. Det skulle i så fall utmärka det som Engdahl kallar verklig kunskap. Ett sätt att tänka och förhålla sig som tilltalar mig. Skulle då vetenskapens yttersta strävan vara att eliminera kunskapen? Självklart är intentionen att öka den. Men det finns svårigheter med att forska på en metod om man inte följer den implementerade manualen i den implementerade metoden. Det vill säga att då kan man inte mäta om det är metoden och manualen som fungerar eller om det är något annat eftersom *människan alltid är del av och ständigt påverkar och påverkas av komplexa sammanhang*. Vad är det som är viktigt att veta mer om? Vad skulle jag helst vilja skaffa mig mer systematisk kunskap om? Jag återkommer till det.

DET GODA LIVET, SOCIAL SAMVARO OCH DIAGNOSER

beroende av social samvaro i grupper och dess storlek skriver han bl a:

Den ideala storleken för alla dessa grupper ligger någonstans mellan de tre, fyra som tillsammans gav sig ut på jakt efter mat till den samlargrupps storlek på trettio personer som vi skulle leva ett liv med. När våra arbetsgrupper på jobbet, direktions i företagsledning, skolklasser, dagisgrupper, bostadsrättsföreningar, jaktlag och samtalsgrupper håller sig inom den ursprungliga gruppens storlek utnyttjar vi till fullo den styrka som finns i vår anpassning till dynamiken i det samlarliv som gällt i nästan hela människosläktets existens. (Lasse Berg: Skymningssång i Kalahari, 2011)

Människosläktet har, tror man, existerat i flera miljoner år. Vår art, Homo Sapiens, uppstod i Afrika för ca 200 000 år sedan och levde ett stillsamt samlarliv där grupper om ca 30 personer levde tätt tillsammans och gemensamt födde upp sina barn och levde sina liv. Man ägnade ca 2, max 3 timmar om dagen till att samla mat och resten umgicks man. Inte förrän för ca 10 -15 000 år sedan ändrade människan livsstil, blev bofasta jordbrukare, flyttade in till städer och skapade civilisationer. Och på den vägen är det...

Våra starkaste drifter handlar om att få vara en likaberättigad del av vår grupp. Vi har ett medfött behov av respekt och kan hellre välja döden än att ställas utanför. Människan mår bra av att få göra andra väl. Vi behöver prata ständigt för att förstå andras tankar och stämna samman gruppen. (Lasse Berg: Skymningssång i Kalahari, 2011)

Jag kan inte undgå att tänka på det individriktade diagnossökande samhälle som vi lever i just nu och som också avspeglar sig i terapiforskningen. Det strider mot ovanstående välgrundade uppfattning om hur det är att vara människa i världen. Jag gör allt för att tillhöra. Det som inte kan sägas kan göras. Jag kan skära mig, jag kan leva djävulen i skolan, jag kan slåss, jag kan droga. Jag vill bli sedd i mitt sammanhang. Se mig och hjälp mig att artikulera mig.

ORGANISATIONEN SOM FORSKNINGSOBJEKT

Det finns något, som de här dagarna inte tas upp, som upptar mig. Det är glappet mellan det som utlovas i vård och omsorg och det som medborgaren kan få. Organisationerna jag möter i mitt arbete anser jag inte möjliggör för

Ole Hultmann, Marie Hellsten, Metha Lindberg-Rosenlundh och Anna Holmstrand

egna ord. Den förmågan är vad som utmärker verklig kunskap. Det exakta, entydiga och opersonliga språk som vetenskapssamhället drömmer om skulle emellertid omöjliggöra sådana operationer. Egendomligt nog tycks vetenskapens yttersta strävan vara att eliminera kunskapen

Ovanstående skulle vi också kunna tillämpa på vårt område. Att lära sig en metod och visa att jag kan den innebär att jag gör om den anpassad till mig själv,

Påståendet att det goda livet kommer genom omsorg och sociala kontakter i ett meningsfullt sammanhang är ett grundantagande som styrks av forskning gjord av antropologer, sociologer, evolutionsforskare m fl. Många av de senaste 10 årens samlade forskningsresultat om det vi kallar "människans natur" finns i Lasse Bergs böcker om människans ursprung och byte av tillvaro, vilka jag läst med stor behållning. Om människans

medarbetarna att utföra det som de är anställda för enligt lagstiftning och de uppdrag som följer på det.

Enligt traditionell systemteori bestämmer organisationens övergripande form, struktur och kultur vilka funktioner och roller som ska finnas. Detta i sin tur är vägledande för vilka arbets- och förhållningssätt i organisationens alla led som kommer att vara dominerande vilket i sin tur blir modell för hur den enskilde ska agera i olika situationer. Detta får konsekvenser för upplevelsen både hos de som arbetar i organisationen och de som vi kallar klienter. Det fråntar oss inte vårt personliga ansvar att göra egna bedömningar men det kan vara svårt att hävda dem i den "masspsykos" som det ibland innebär att befinna sig en organisation. Exempelvis läste jag häromdagen i Göteborgs Posten att en av socialcheferna i en stadsdelsnämnd i Göteborg fått sparken för att hon inte "håller budgeten". Många stadsdelar i Göteborgs stad har svårigheter med placeringar i lämpliga boenden för funktionshindrade ungdomar och familjer som behöver särskilt stöd och det har blivit lätt till att man, i den aktuella stadsdelen, inte kunnat "hålla budget". Istället för att fokusera på ungdomarnas och familjernas situation och föra upp sakfrågan till diskussion väljer stadsdelschefen att avsätta socialchefen. Att "hålla budgeten" är viktigare än de grundläggande frågorna om hur de berörda människornas situation ser ut och vilka prioriteringar som ska göras. Vilka signaler sänds till organisationens medarbetare och de vi kallar klienter?

Frekventa organisationsförändringar har under en längre tid gjorts utan att den tidigare formen utvärderats och undersökts. Varför krävs det inte evidens på organisationsformen? För att det är för komplext kan man tänka. Men samtidigt vill vi väl alla ha en organisationsform som verkligen fungerar för det sammanhang som den ska verka inom? Självklart är det svårt och det finns naturligtvis inga enkla lösningar men det

Björn Holmberg

finns det inte heller när det gäller de vi kallar klienter och deras problematik. Varför inte arbeta med och forska på större system än familjen – låta organisation bli klient?

Så hur ska vi bäst organisera t ex socialtjänsten för att möta de behov som

finns och utifrån dagens lagstiftning och med en väl genomtänkt filosofisk grundsyn när det gäller vad som är "mänskligt", vad det innebär att vara människa i världen. En grundsyn som jag vill benämna den "systemiska" och hänvisar då till det uppdrag som fanns i SFT nr 2/2012. Det tycker jag skulle vara ett spännande företag att ta mig an.

Det betyder att jag skulle bli en "forskare" som kommer "utifrån" för att titta på företeelser som jag vill undersöka men att så fort jag kommer "in" redan är en del av det sammanhang jag ska vara där för att studera i mitt "utanförskap". Det är ett förhållande vi måste ta hänsyn till eftersom den utifrån kommande forskaren inte finns annat än när han befinner sig i sin egen omgivning. Så fort han deltar i det som ska undersökas är han, enligt teorin, en del av det systemet. Komplicerat men inte omöjligt att förhålla sig till. Som familjeterapeut har jag och många med mig lagt märke till att det är viktigt att vara uppmärksam under det första samtalet för det är då som jag har möjlighet att se familjesystemet med mina "utanförkommande" ögon. Snart är de grumlade av systemets kultur och jag får slita med kollegor och handledning för att, så gott det nu går, kunna se systemet "utifrån".

Samtidigt ger det mig utmärkta möj-

ligheter att forska på mina egna berättelser om mitt arbete. Verkligen göra det "inifrån". Sätta ord på mina olika typer av kunskap, undersöka vilken kunskaps- och människosyn som ligger bakom och sätta det i samband med forskning för

att försöka ge den sk ”tysta kunskapen” en röst, artikulera mitt eget vetande.

SAMFORSKNING

På slutet benämndes också Samforskning som ett sätt att bygga in forskningen eller utökandet av kunskaperna och vetandet direkt i organisatio-

rande och vilka funktioner de har. Vi sticker inte under stol med att vi kommer ”inifrån” men det individuella, detaljerade lärandet, artikulering av sk ”tyst kunskap” som fler i organisationen får ta del av och de ”systemfel” som lätt går att identifiera efter några samtal är slående. De vi kallar klienter blir bekrä-

skvallra och lyssna till skvaller. Den teoretiska hållningen är på många områden alldeles hjälplös. Den har inte ett dugg att lära mig om orsaken till att min hustru ibland föraktar mig eller att modet plötsligt växlar och ömkliga figurer blir idoler. (Horace Engdahl: Cigaretten efteråt, 2011)

De ger oss också bekräftelse på mycket av det vi redan vet. Det är viktigt med kontinuitet. Det är viktigt med kvalitet i relationen. Det är viktigt att vara personlig (kommer från det latinska order persona som betyder: ”att låta ansiktet tona igenom masken”). Det är viktigt att visa respekt och väl definiera de sammanhang vi bjuder in de vi kallar klienter till. Det är viktigt att lyssna. Det är viktigt att visa medmänsklighet. Det är viktigt att inte skickas runt bland olika handläggare och sk behandlare. Det är viktigt. varsågod och fylla på! Men det gäller också att skapa en organisation där det finns en uttalad vilja från ledningen att lyssna på det som kommer fram och handla därefter. I den politiskt styrda organisationen är detta ytterst komplext.

Vid ett möte med politiker i en västsvensk kommun där en sammanfattning av de senaste samforskande utvärderingarna presenterades, dels muntligt men också via filmsekvenser från samtalen, kommer följande citat:

”Vad viktigt det är att känna att man blir väl mottagen, med respekt”

”Vi politiker måste tänka på att personalen har utrymme att möta upp i den omfattning som behövs...”

”Blir medveten om vikten av att det finns personal som jobbar kvar över tid som finns för att möta upp brukare i olika situationer i livet då det behövs stöd”

Magnus Ringborg

nen, den ständigt lärande organisationen. Det är något jag ägnat mig åt under ett antal år med stor tillfredsställelse. Med samforskning som utvärdering får vi direkt höra klienternas röster. Samforskningsmodellen ger ett mer värde som utvärdering genom att vi får så mycket material, som är omöjligt att få genom ett frågeformulär. Modellen ger också en stor trygghet för den som blir intervjuad eftersom vi är noga med att beskriva exakt hur samtalet kommer att gå till, vilka personer som är närva-

tade, sedda och lyssnade på. Deras röst betyder något. Vi lyssnar på dem och lär oss för att vi ska bli bättre på det vi gör. Deras berättelser om sina upplevelser ger oss erfarenhetsbaserad evidens. Att lyssna på organiserat skvaller, för att använda Engdahls språk:

”Den klassiska forskarhållningen med dess avskildhet och koncentrerade arbete är ett hinder för att förstå vissa delar av verkligheten, som man bara når insikt om genom konversationen. För att lära känna mänskligheten, måste man kunna

Carina Häkansson

PENGAR OCH AVSLUT

Ett annat område som fångar min uppmärksamhet på forskningssymposiet är hur svårt det verkar vara att få pengar till forskning. Vassa armbågar nämns i sammanhanget och att ”ge djävulen ett lillfinger” för att vara med i racet. Eller kan det vara ännu värre; att vi säljer vår själ till honom för att få vara med i forskarramplyuset. Den akademiska världen beskrivs ibland inte i så trevliga termer. Hierarkier och kamp om uppmärksamhet och medel och mitt i allt detta undrar jag återigen vart de moraliska frågorna tar vägen. Vad är det som är viktigt?

Vad betyder effektivitet? Vad är det som är sant? Vad är det vi ska ”producera” inom vård och omsorgssektorn? Vad är viktigt att forska på? Vad är det som är viktigt – och för VEM?

Björn Holmberg
Foto: Mårten af Ekenstam

Att få hjälp med att ifrågasätta det självklara

Oscar Wilde lär ha skrivit, att endast en auktionsutropare förmår att uppskatta samtliga konstriktningar. Efter Svensk familjeterapiförenings forskningssymposium i Göteborg är jag nog den där auktionsutroparen. Jag åkte dit med en föreställning om att känna igen mig i ett par av föredragen och välvilligt (eller skeptiskt) vara åhörare till resten. Efteråt ser jag att varje presentation gav mig nya tankar.

Magnus Ringborg inledde symposiet med ett antal karikatyrer av personer som påverkat svensk familjeterapi. Den historiken hoppas jag i någon form – framför allt inklusive bilder – kommer

att finnas i tryck. Att så många av oss strävat med att fånga in en oreglerlig verklighet i ”syfte, metod och resultat”, är anmärkningsvärt, även om få av projekten kommit att ge eko i forskarsverige. När Magnus sökte praxisnära forskning visade sig att man ofta inte kände till vad som finns publicerat, även om det producerats i närmsta korridoren på den egna arbetsplatsen!

Anne Øfsti, berättade om sina observationer av parterapi-sessioner, och om psykoterapi som del av en bredare kultur, och terapeuterna därigenom som normativa förmedlare av hur folk borde vara lyckliga och lyckade (och att

båda dessutom sällan tycks gå att få till samtidigt). Hon ställde obekväma frågor som: vad inkluderas, och vad exkluderas, i samtalen? Som terapeut blir jag indragen i ett val som människor gör för sin framtid. Bland annat tog hon upp två samtida diskurser om samlevnad som hon anser att vi som terapeuter är väl så indragna i som våra klienter - fastän de båda diskurserna svårligen går att förena: Den romantiska diskursen, ”vi två för alltid” och Den rena relationen, ”vi två så länge det är bra”. Som gammal familjerådgivare satt jag och funderade på vilka frågor mina besökare valde att inte ta upp med mig. ”Det terapeutiska

omdömet, terapeutens skjønn, återkom gång på gång, i alla våra krav på effektiv verksamhet ”vad letar vi efter när vi frågar vad som verksamt?” Forskningen har möjlighet att störa klinikern i det som man bara tar för givet” och ”Ny kunskap är det som bryter med vad jag trodde” sa Anne, och det blev något för mig att gå in med i resten av symposiet.

Universitet och klinik – ett lyckat

det för barn som behövde psykoterapi. Det var viktigt med programtrohet och förkärlek för metoden för att kunna genomföra projektet och få en meningsfull utvärdering. Att höra så många glada röster om ett projekt så bemängt med formella krav, fick mig nyfiken på att läsa resultatrapporter när den tiden kommer.

Skara-projektet under ledning av

Både tillit och nyfikenhet behövs i den här forskningen, och bådadera utmanas av den komplexa samverkan. Och en bra fråga fick jag också med mig från presentationen ”vad är jag nyfiken på hos de andra”.

Carina Håkansson ställde frågan ”är det möjligt att skriva en avhandling som visar att vi alla är levande människor?” och berättade om hur en hermeneutisk fenomenologisk forskning kan växa fram ur den berättade erfarenheten. Hennes egen forskning har rubriken ”det allra viktigaste”, om det vanliga vardagsarbetet i familjehemmen som den viktigaste behandlingsresursen, och att det skulle finnas rum för alla, klienter, klientfamiljer, familjehem, handledare, terapeuter. I den stora salen blev det andlöst tyst. Jag tror att det, på olika sätt, rörde vid ”det allra viktigaste” inom var och en av oss.

Sedan blev det dags för de övergripande frågorna. Torbjörn Forkby vid FOU Väst berättade om forskningsstött utvecklingsarbete. Att sätta ord på det vi faktiskt gör, att hitta strukturer för en professionell reflektion. Samtal som förmår konstruera gemensam mening gör nya handlingar möjliga. Att forskning kan vara så mycket! Ett ny-ord för mig var Skype-parenting, hur ensamma flyktbarn håller kontakt med sin familj i hemlandet via Skype. Tänk hur mycket det finns som man inte vet om! På tåget hem till Dalarna pratade vi om alla användbara frågor vi fått med oss och Jörgen Gunnarsson sa ”Man skulle behöva en Forkby som kom hit och kunde ställa frågan ”vad skaver mest”.

Men, hur bestämmer man gränsen, där forskningsdesign och programtrohet riskerar att krocka med behoven hos de människor vi ska vara till hjälp för? Frågor av det slaget får mig att återvända till Anne Øfstis betoning av skjønn, omdöme, forskningsfrågorna behövs för att vi ska behålla och utveckla vårt psykoterapeutiska omdöme i ögonblickets val.

Kerstin Hopstadius

Foto: Mårten af Elkenstam

Ingerd Wirtberg

samarbete, en omfattande studie baserad i BUP Gamlestaden i Göteborg presenterades av Ole Hultmann, Marie Hellsten, Metha Lindberg-Rosenlundh och Anna Holmstrand. Syftet var att upptäcka barn som levde i utsatta situationer och att utveckla arbetsmetoder för att möta deras behov inom BUP. De berättade om arbetet med återkommande formulär för både behandlare och klienter, en stor extra arbetsbörda, men förvånansvärt lite problem med familjernas andel av arbetet. De uttryckte att det kunde vara lättare att kryssa i ett formulär än att få en svår fråga ställd rakt på. I projektet ingick också utformningen av samarbete med socialtjänsten, för att säkra skyd-

Ingerd Wirtberg, engagerar skola, socialtjänst, vårdcentraler och barnomsorg, och gav en bild av hur stor omsorg som krävs för implementering av ett projekt i vardagsmiljö med så många olika organisationer och politiska nivåer, och hur både hinder och möjligheter blir information i forskningen, summerat med ”If you want to know, act”. En utvärdering av Marte Meo i förskolan och ett erbjudande om Marte Meo till förskoleföräldrar ingick i projektet. I hela materialet föreföll inte Marte Meo ge en skillnad i förhållande till den vanliga verksamheten, men för barn som hade flera påfrestansfaktorer i sina liv, gav Marte Meo bättre resultat än det vanliga.

"Seminarie- och Familjehandledarutbildning"

Diplomutbildning med **Jesper Juul** och Family-Lab
Seminarie- och Familjehandledarutbildningen förbereder dig och ger dig material för att leda inspirationsseminarier, föräldrakurser, handleda föräldrar, utveckla din relationskompetens som pedagog och kan ses som fortbildning för dig som är terapeut.

Start 7:e mars i Malmö och den 5 september i Stockholm.

Jesper Juul utbildar personligen 5 av de 9 dagarna.

Pris 19 500:- ex moms

Specialerbjudande till medlemmar i SFFT

Kontakta mig så berättar jag mer: Åsa Schill 0704 – 82 66 14

admin@family-lab.se

www.Family-Lab.se

family/lab.se är den svenska delen av Jesper Juuls internationella undervisnings och rådgivningsorganisation.

family/lab.se fungerar som ett laboratorium där professionella och föräldrar arbetar tillsammans för att hitta nya sätt att omvandla kärleksfulla tankar till kärleksfulla handlingar.

I ETT ANNAT LIV

Det händer att en film ändrar ens sätt att se på sig själv, på livet, konsten. Expanderar världen. Sådana omvälvande upplevelser har man bara någon gång under sitt liv, menar Geoff Dyer i sin märkliga *Zona*, en bok om Tarkovskijs film *Stalker*. Att hitta ett nytt, annorlunda perspektiv i det överflöd av information vi lever i är inte alldeles lätt. Den personliga rösten, det annorlunda tilltalet, riskerar dränkas i en flod av simulerad originalitet.

LAURENCE ANYWAYS, som gått på svenska biografer under hösten, är ett exempel – en ojämn men bitvis briljant melodram av en begåvad regissör (Xavier Dolan). Onödiga scener gör att de nästan 3 timmarna känns mycket långa. Det är synd – det kunde ha blivit så bra. Men det räcker inte med teknisk ekvilibristik, och det blir för mycket poetiska bilder, starka färger, slow-motion-sekvenser, känslor på maxvolym, karikerade gestalter. Dolan tappar bort det han har att säga i sin vilja att göra stor film.

Ett annat grepp på originalitet: i *In another country* använder den koreanske regissören Hong Sang-soo 90 minuter till att berätta tre nästan likadana halvtimmeslånga historier. En kort ramberättelse. En ung flicka, filmstuderande, på en koreansk semesterort tillsammans med sin mor, som genom familjeproblem förlorat sina tillgångar.

Flickan skriver de tre berättelserna. Alla handlar om Anne, medelålders fransk kvinna, på besök i den lilla koreanska badorten.

I den första berättelsen är Anne (spelad av **ISABELLE HUPPERT**) en berömd fransk filmregissör på besök hos en koreansk kollega och hans gravida hustru. Man promenerar längs stranden, möter en ung man som är badvakt och som senare på kvällen serverar vid en barbecue. Anne tar en promenad med den unga flickan, letar efter traktens sevärdhet, ett fyrtorn. Flirtar lite med badvakten. Man pratar, äter, dricker. Dricker för mycket, pratar för mycket. Den koreanske regissören försöker utan framgång få till något romansliknande med Anne.

I den andra berättelsen är Anne gift med en framgångsrik koreansk affärsman. Hon är på orten för att i hemlighet möta sin älskare, en koreansk filmregissör (inte samma som i första berättelsen). Han är försenad, nervös för att bli upptäckt – internet gör att en känd regissör aldrig kan vara inkognito. Anne och flickan tar en promenad. Filmregissören ser Anne prata med badvakten. Han blir svartsjuk. De smågrälar över middagen och han dricker för mycket.

Anne i den sista berättelsen har lämnats av sin man för en yngre kvinna. Hon har rest iväg med en äldre koreansk väninna för att komma över sin sorg. Vi möter

badvakten, filmregissören med den gravida hustrun, den unga flickan. Promenad, barbecue och berusning. Ett pinsamt närmande mellan Anne och den koreanske mannen avbryts av hustrun. Anne får träffa en munk som har lika lite vägledning att ge som hon har vettiga frågor. Anne dricker sig berusad, går ner på stranden, träffar livvakten, sover ruset av sig i hans tält. När han vaknar har hon gått därifrån.

Samma personer, delvis samma repliker, ibland nästan likadana scener. Bara små variationer av temat. Möjlig kärlek, drömd kärlek, hemlig kärlek, frustrerad kärlek, sviken kärlek. Förlust av tillgångar, frihet, anseende, självkänsla, kärlek, tro på livet, självkontroll. Och, i munkens fall, en penna. Förlusten av pennan kommenteras utförligare än de andra förlusterna.

Hade allt blivit annorlunda om Anne gått till höger i stället för till vänster, i den vägkorsning dit vi följer henne tre gånger? Hade det blivit annorlunda om inte alla måst kommunicera på nyansfattig, dåligt uttalad och bitvis missförstådd engelska? Skulle det ha blivit annorlunda i ett annat liv?

IN ANOTHER COUNTRY är ingen västerländsk linjär berättelse med vändpunkter, dramatisk utveckling, katarsis. Allt är sakligt berättat, i klara och enkla bilder i urvattnad färgskala. Estetiken är helt underordnad. Här erbjuds

inte mer innebörd än i vilket som helst utsnitt ur verkligheten. I den cirkulära livssynen finns ingen föreställning att något kommer att ändras på något avgörande sätt. Alla gör sina misstag, om och om igen, mer eller mindre likadant, oavsett inkarnation.

Det är aldrig väldigt roligt, men väldigt ofta ganska roligt, på ett Buster Keaton-artat sätt. Gåttfullhet får förbli gåttfull utan att vare sig blåsas upp till något Mystiskt eller få en rebuslösning. Gester, utspel, drama – allt är i liten skala, också de patetiska ögonblicken. I Hong Sang-soos filmer är det alltid någon som tappar kontrollen och gör bort sig lite i fyllan. Mänskligt, förlåtligt, något Humanistiskt försonande skimmer behövs inte.

Isabelle Huppert är väldigt avslappnad och verkar trivas i sin(a)

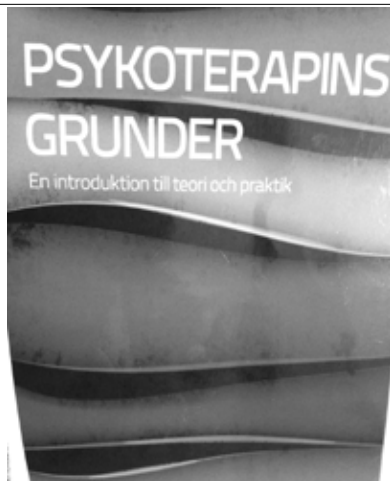
roll(er). Bäst av de genomgående utmärkta koreanska skådespelarna är Yoo Jun-sang som badvakten i orange LIFE GUARD T-shirt. Huttrande efter en simtur föreslår han Anne i den första berättelsen att ta ett dopp. Vattnet är varmt, säger han. Du kan tryggt gå in! I plótect yóu! Jag skyddar dig! När han i sista avsnittet faktiskt räddar livet på henne vet ingen om att det är det han gör, inte han själv heller.

Det är lättsett och lättsamt, inget som så där självklart expanderar ens universum. Eller? Det är inte den stora berättelsen om Hemkomsten, sökandet efter Moby-Dick eller Graal eller den egna identiteten. Gestalterna i filmen verkar vara lika oklara om vad de söker som jag som åskådare är. Men jag har trevligt i deras sällskap, och jag fortsätter att tänka lätta tankar hela vägen hem från

bion. Jag funderar fortfarande på den här filmen, som innehåller så mycket som liknar livet, men som genom sitt sätt att vinkla berättelsen liksom öppnar ett helt nytt landskap. Det är inte alls svårt att begripa, det går bara inte riktigt att förstå.

In another country visades ett par gånger på Stockholms filmfestival i november. Kanske kan man hoppas på en svensk release. Flera av Hong Sang-soos filmer finns på amerikansk eller fransk DVD, så In another country lär väl bli tillgänglig så småningom. En koreansk DVD (regionfri) finns redan, enligt uppgift med engelsk textning (som behövs för de få dialogerna på koreanska), från bland annat www.yesasia.com.

Göran Nordström

PSYKOTERAPINS GRUNDER
EN INTRODUKTION TILL TEORI OCH
PRAKTIK
FÖRFATTARE:
BRUCE WAMPOLD
STUDENTLITTERATUR 2012

Boken innehåller en historisk genomgång av psykoterapiteoriernas historiska utveckling, teorins roll i psykoterapi, forskningsgenomgång av effektstudier samt forskning kring vad det är i den terapeutiska relationen och processen som är verksamt.

I boken för Wampold fram belägg för att ingen terapiform är någon annan överlägsen. Däremot så lägger han fram vetenskapliga belägg för att psykoterapi är hjälpsamt.

Han definierar psykoterapi som "Psykoterapi är primärt en interpersonell behandling, baserad på psykologiska principer, som involverar en utbildad terapeut och en klient som lider av psykiska besvär, problem eller lidande och som är anpassad eller individualiserad för den specifika/e klienten och hans eller hennes besvär, problem eller lidande."

Han går igenom EST/EVT (empirically supported treatments resp. empirically validated treatment) och pekar på att man vid dessa studier i sann reduktionistisk anda bortsett ifrån både terapeuten och kontexten i vilken terapierna förmedlats. Han citerar forskning som pekar mot att terapeuten, den terapeutiska relationen och sammanhanget är ytterst betydelsefulla för utfallet under det att behandlingsformen spelar en mycket liten roll.

Han pekar vidare på att det är vetenskapsteoretiskt omöjligt att jämföra terapiformer som bygger på olika epistemologier. Terapi härstammar från olika teorier och kan därför inte jämföras och värderas som om de vore likvärdiga instrument.

Wampold menar att det som är avgörande för om en terapi är till nytta eller inte för en klient hänger samman med: -att metod och klient passar ihop dvs klienten måste ha en tillit till metoden och tro på den.

Han skriver bl.a. "...en kraftfull aspekt av psykoterapi är att den erbjuder en adaptiv förklaring- en som ger klienten förhoppningar om att självet inte är oföränderligt och att problemen inte är ofrånkomliga."

- att terapeuten har en tydlig teori som han/hon tror på och är bekväm med.

Utan teori så finns enligt Wampolds definition inte psykoterapi.

- att terapeuten låter sig guidas av teorin.

- att terapeutens val av teori/teorier måste vara kongruenta med terapeutens värdegrund och livsåskådning.

Med andra ord så behöver teorin vara en integrerad del av terapeutens världsåskådning och upplevelse av verk-

ligheten. Terapeuten förmedlar via sin personlighet inte bara teorin utan också tron på teorin.

I boken ägnar Wampold en betydande del till att beskriva alliansen mellan klient och terapeut. Han menar alltså, som vi tidigare nämnt, att det inte finns någon inriktning av behandlingar/ terapier som är överlägsen någon annan oavsett klientens psykiska störning eller upplevda bekymmer. Däremot är samspelet mellan terapeut och klient avgörande. Det känslomässiga bandet mellan klienten och terapeuten och enighet om terapins mål är enligt Wampold helt avgörande för om psykoterapi skall fungera. Relationen vilar på att klienten godtar terapeutens "förklaringar" eller "anslag".

Forskningen visar att själva terapian-satsen är mindre viktig än samarbetet som byggs upp med klienten. Wampold finner det intressant och till och med förvånande att trots att vi nu vet att terapeutens betydelse för utfallet av terapin är mycket stort så finns det inte mycket känt om vad som kännetecknar effektiva terapeuter.

Boken avslutar med att konstatera att målet inte kan vara att välja "den rätta terapin" eller den "rätta metoden". Snarare kanske vi bör sträva efter att använda en teori (eller flera) på ett effektivt sätt. Sluta leta efter bevis på att något fungerar effektivare än något annat och inse att processen för att bli en så kallat effektiv terapeut är ett livslång strävan och ett ständigt lärande som både inbegriper en genomtänkt praktik samt modet att samspela ärligt och öppet med klienter.

Bengt Ärnfast
 Kicki Olsson Ärnfast

Uppdragsutbildning hösten 2013

Familje- och relationsorienterad psykoterapiutbildning

– med inriktning mot språkssystemisk och narrativa traditioner

45 högskolepoäng, ht 2013- vt 2015 (motsvarande steg 1)

Mer information på: www.esh.se/uppdagsutbildning
 uppdrag@esh.se eller ring 08-555 051 19

Mareld nätverk inbjuder till:

Att arbeta med familjevåld utifrån ett relationellt perspektiv med Justine van Lawick från Holland

Justine van Lawick är psykolog, familjeterapeut och lärare vid Lorentzhuis Center för systemisk terapi, handledning och konsultation.

Hon arbetar med våldsamt beteende och demonisering i parrelationer och i familjer utifrån ett nytt perspektiv. Hon gör det med ett stort engagemang för alla berörda familjemedlemmar och utan att lägga skuld på de inblandade. Hennes senaste projekt handlar om att arbeta med skilda föräldrar i svåra konflikter och deras barn. Ett annat intresseområde för Justine van Lawick är de marginaliserade familjerna. Hon stärker kraften och vitaliteten som finns mitt i den stora tragedin.

När: 22 mars 2013

Var: Ersta Konferens, Fjällgatan i Stockholm

Kostnad: 1200:- (960:- plus moms. För och eftermiddagskaffe ingår)

Sista anmälan: 15 mars

Anmälan till: gorelfred@hotmail.com Obs! Skicka med fakturaadress vid anmälan

Anmälan är bindande – dock inte personlig vilket gör att platsen kan överlåtas till annan vid förhinder.

Varmt välkomna!

RIKSKONGRESS

17-18 oktober 2013 på lyxigt SPA hotell i Ystad Saltsjöbad

Kongressen börjar kristallisera ut sig och vi räknar med att ha ett program klart i februari 2013!

Det börjar bli dags för dig som vill berätta om ditt och/eller ert arbete med familjer, barn i familj, utvecklingsarbete, utbildning och forskning eller annat, att börja fundera. Vi räknar med att ha plats för ca 30 seminarier men det finns också utrymme för posterutställning och annan typ av information. Kostnaden kommer att ligga på 3800 kr inkl festmiddag, med en nedsättning till 3200 för de första 25% som anmäler sig innan 15 juni. Det finns plats för 320 personer och vi hoppas på att du är en av dem!

För styrelsen i Södra Sveriges förening för systemisk terapi och familjeterapi
Ulf Korman (ulfkorman@comhem.se)

PS. Ta kontakt med mig om du undrar över något DS.

Så utvecklar barn sin empati

Psykoanalysens upphovsman Sigmund Freud ansåg inte att barn föds empatiska utan att de tvärtom är egocentriska och styrs enbart av sina primitiva drifter. Sedan dess har detta varit ett centralt tema för både forskare och praktiker som intresserat sig för barn och deras utveckling.

Först då forskarna började studera spädbarns samspel med sina mödrar ändrades bilden på ett avgörande sätt. Man kunde då tydligt dokumentera att barn föds med förmågan till det Daniel Stern kallar "intoning" – det vill säga förmågan att tona in sig på moderns känslor och stämningar och senare också på andra människors. Därmed är vi tillbaka till det grundläggande i människors empatiska förmåga – förmågan till inkännande, att förnimma och sätta sig in i den andras känslor. Barn föds som sagt med denna förmåga och en del av deras uppmärksamhet är nästan konstant inriktad på hur föräldrarna har det – både som individer och som par.

Förmågan till empati uppfattas ofta som förmågan att hysa medkänsla, men det är faktiskt något annat. Medkänsla kräver att man har haft liknande upplevelser och känslor som den som man har medkänsla med.

En fyraårig flicka hade flytt från krigets helvete tillsammans med sina föräldrar och det enda hon fått med sig var en fin liten lackväska. En dag försvann den och de vuxna försökte förgäves att lugna och trösta flickan, tills en annan fyraåring varsamt lade handen på hennes arm och sade: "En gång försvann min nalle." Härefter låg både inkännande och medkänsla. En annan lekkamrat kunde kanske ha sagt: "Äsch, strunta i den dumma väskan. Du får väl be din mamma om en ny."

Eftersom man förr inte ansåg att barn hade denna förmåga bestod uppfostran i att lära barn "hur man uppför sig" i olika situationer där andra till exempel är ledsna, har ont eller sprudlar av lycka. Man fastställde en social och kulturell norm som barn så att säga måste lära sig

utantill innan de som unga eller vuxna kunde utveckla förmågan till empati.

Numera har det mesta av denna typ av uppfostran försvunnit och vi klagar då och då över att dagens barn och unga saknar empati, social kompetens och medkänsla eller att de är alltför självupptagna. Det anses ofta att de är ouppfostrade, och kravet på empati får därigenom en moralisk karaktär.

Det finns förvisso ett fåtal barn som med sitt beteende i tre- till fyraårsåldern avslöjar att deras medfödda empatiska

förmåga inte utvecklats eller kanske gått förlorad. Dessa barn lägger inte märke till när de gör andra illa och inga moraliska förmaningar gör intryck på dem. Vi återkommer till dessa barn lite senare.

Först är det dock viktigt att skilja mellan förmågan till empati/inkännande och de konsekvenser man i olika kulturer menar att den ska ha, alltså hur man bör omsätta sin empati i handling i förhållande till andra. Detta måste läras, och det tar lång tid och kräver många goda exempel från föräldrar och andra som till vardags umgås med barn.

Lisa sitter i sandlådan och leker med en kakform. Mathias blir intresserad och

försöker ta formen, men Lisa vägrar att låta honom få den. Mathias börjar gråta. Vad bör Lisa göra?

Det vanligaste svaret är att Lisa ska låta Mathias låna formen därför att han är så ledsen. Det heter att man måste lära sig att dela med sig, och de flesta vuxna kan prestera en lång utläggning om detta. Men är det verkligen sant? Är det en generell sanning om förhållandet mellan människor att vi alltid bör ge andra vad de vill ha för att de inte ska bli ledsna?

Ska fjortonåringen gå med på att ha sex med pojkvännen för att han annars blir ledsen? Ska den vuxna sonen bestämma sig för att besöka sina föräldrar när det passar dem för att de annars blir ledsna? Ska den studerande gå kvar på en utbildning som han inte trivs med för att inte göra sin far ledsen? Ska kvinnan dra sig ur den månatliga träffen med väninnorna för att hennes man saknar henne?

Nej absolut inte! Livet är inte så enkelt. Lisa fortsätter att leka med sin kakform fast hon märker att Mathias blir ledsen. Det Lisa eventuellt ska få hjälp med av en vuxen är att väga sina egna behov och gränser mot Mathias och sedan att fatta ett beslut som hon kan stå för och ta ansvar för. Det är verklig mänsklig samexistens. Det som ofta sker vid sådana konflikter mellan barn är att den vuxna upplever medkänsla med det olyckliga barnet och kräver att det andra barnet lever ut den vuxnas medkänsla i praktisk handling. Det är varken särskilt rimligt eller empatiskt.

Detta betyder inte att vi som människor inte ska lära oss att uppfatta och ta hänsyn till varandras känslor, men det är något som barn först och främst lär sig tillsammans med föräldrarna och med hjälp av den empati och medkänsla som föräldrarna visar dem. Vi är i varje fall många som anser att det går till så.

Andra anser till exempel att det är lika bra att barn, särskilt pojkar, får vänja sig vid att livet är hårt och orättvist och att empati och medkänsla hindrar

dem från att bli tillräckligt härdade för att klara sig.

Nu tillbaka till de få barn som har förlorat förmågan till empati och som därför också är oförmögna till medkänsla. Den utvecklingen sker vanligen i två sorters familjer.

Den första är familjer där barnen utsätts för fysiskt och psykiskt våld och/eller sexuella övergrepp. De får sina egna gränser utplånade och mister samtidigt känslan för andra människors gränser. De behöver vuxna som är villiga att ge dem massor av värme, medkänsla, omsorg och stöd under de år det tar att återupprätta deras naturliga känslor och gränser.

Den andra sorten är familjer där föräldrarna uppfattar sin vuxenroll som en servicefunktion. De kan vara så kallade curlingföräldrar som satsar allt på att förskona sina barn från varje obehaglig känsla eller upplevelse och försöker göra familjen till ett slags miniparadis där inget gör ont och ingen är frustrerad eller olycklig. Dessa barn växer upp i en gemenskap där de stora och viktiga känslorna är förbjudna och där föräldrarna gör en dygd av att dölja sina egna känslor. Därmed utvecklas naturligtvis inte barnens förmåga att uppfatta andra människors känslor, vilket blir uppenbart när de börjar i förskolan eller skolan.

Ungefär detsamma sker i familjer där föräldrarna gör nästan allt för att undvika konflikter och för att uppfylla barnens minsta önskan. Föräldrarna blir själva gränslösa och döljer både sina logiska och sina irrationella, känslomässiga reaktioner. Dessa barn lär sig inte heller hur viktigt det är att uppmärksamma och respektera andra människor. De behöver inte vuxna som bara sätter gränser för att skydda dem, utan vuxna som förs vara tydliga, levande, varma och irrationella och som tål konflikter utan att mista tron på sin egen kärlek – eller på barnens.

För att barn ska kunna utveckla sin medfödda förmåga till empati, till med-

känsla och hänsynfullt socialt beteende är det alltså avgörande att

- deras inlevelseförmåga inte ödeläggs
- föräldrarna är tydliga och nyanserade vad gäller sina egna känslor och gränser
- föräldrarna möter barnet med empati och medkänsla
- barnet tillåts uppleva missräkningar, frustration och smärta utan att hindras eller få höra att det inte är något att bry sig om
- föräldrarna kan samarbeta och visa hjälpsamhet mot varandra
- familjen definieras som en plats där alla medlemmar ska ses, höras och tas på allvar och att detta inte gäller enbart barnen eller dem som skriker högst
- föräldrarna kommer med förslag till hur barnet kan uttrycka sin medkänsla

gentemot andra barn i stället för att komma med moralpredikningar.

Empati och medkänsla bland vuxna kommer till uttryck på väldigt många olika sätt – även inom samma kultur. Vissa uttrycker dessa känslor verbalt. Vissa kroppsligt, vissa på båda sätten, medan andra uttrycker dem genom respektfull distans och tystnad. Barnen speglar de vuxna som betyder mest för dem och därför är det ingen mening med att beskriva det ena sättet som positivt och det andra som negativt. Att stämpla ett barn eller en ung person som en människa utan empati är ofta felaktigt och i varje fall inget uttryck för empati

Jesper Juul
www.family-lab.se

GÖTEBORGS SOCIALPSYKOLOGISKA INSTITUT AB

Systemiskt integrativ familjeterapiutbildning Sveriges mest hållbara, etablerad 1977.

• **Introduktionskurs** (FT1, vt 2013) och **Fortsättningskurs** (FT2, ht 2013) administreras av Folkuniversitetet, Göteborg.
Anmälan till Elisabeth Möller, tel 031-10 65 60, eller e-post
<elisabeth.moller@folkuniversitetet.se>

• **Fördjupningskurs** (FT 3, vt - ht 2013) omfattar 264 ltr, varav
- 56 t. teoriseminarier om olika inriktningar
- 24 t. direkthandleda familjeterapisessioner
- 40 t. videohandledning av familjeterapisessioner.

Kursavgift: 43 750 kr (varav 8 750 kr moms).
Anmälan senast 2013-01-09

• **Påbyggnadskurs** för steg 1-kompetens (45 hp) vt - ht 2013 omfattar 152 ltr, varav

- Orientering i familjeterapeutiska skolor	8 hp
- Teori och Metod	15 hp
- Utvecklingsperspektiv	7 hp
- Vetenskapsteori och kunskapsproduktion	7 hp
- Klinisk handledning	8 hp

Kursavgift: 52 500 kr (varav 10 500 kr moms).
Anmälan senast 2013-01-02

Lärare och kontaktperson: Maths Lundsbye <maths.lundsbye@telia.com>

Några noter till familjeterapins tidiga historia i Sverige

Familjeterapin kom redan i mitten av sjuttioalet att få ett starkt fäste inom barn och ungdomspsykiatri, medan det tog jämförelsevis lång tid för detta sätt att behandla att bli introducerat inom vuxenpsykiatri, familjerådgivning och socialtjänst. För att förstå detta kan vi se lite på förutsättningarna inom barnpsykiatri.

Den första början

Skå

Den legendariske barnpsykiatern Gustav Johnson startade "Barnbyn Skå" 1947. Runt honom fanns en krets av politiskt och socialt radikala personer som Gunnar Inge, Joachim och Miriam Israel, John Takman, Ester Lamm, Elise Ottesen-Jensen samt makarna Myrdal. Gustav Johnson inspirerades av psykoanalysen, kanske främst i dess neofreudianska form som den presenterades av Erich Fromm och Karen Horney, samt Neills antiauktoritära pedagogik. Lekens betydelse för utveckling och behandling betonades. Man ansåg att barn med problem skulle få göra om en misslyckad start i livet. Den antiauktoritära pedagogiken var mycket provocerande i samtiden. Barnbyn Skå levde under ständiga hot om nedläggning. För allmänheten var det svårt att förstå att man skulle klema bort vanartiga barn. Ett berömt exempel var frågan till Gustav Jonsson om man verkligen inte skulle straffa ett barn om barnet började spika i pianot! Denna bild etsade sig fast i folks medvetanden, så att psykologisk barnuppfostran var lika med att låta dem spika i pianot.

1954 genomfördes studien 222 Stockholmspojkar av Gustav Jonsson. Den följdes senare av Anna-Lis Kälvestens 217 Stockholmsfamiljer. Utifrån en egen originell teoribildning försökte hon empiriskt koppla uppfostringsmönster till hur det skulle utvecklas för barnen. Anna-Lisa Kälvesten utvecklade senare sin familjediagnostiska metod, och den kom att bli ett mycket använt instrument för urval av fosterfamiljer. Gustav Jonsson och Ann-Lisa Kälvesten stod alltså för en socialt engagerad radikal hållning med inriktning på de asocialt utagerande och med en klar familjeinriktning. Mot kan man ställa dels en medicinskt inriktad barnpsykiatri utifrån Anna-Lisa Anells professur i Uppsala, dels en fokusering på det enskilda barnet, med en utveckling av psykodynamisk lekterapi med bas på Ericastiftelsen i Stockholm. När barnpsykiatrien byggdes ut i bred skala i landet fanns alla dessa tre linjer som inspirationskällor. Medan Jonssonlinjen hade väckt en stark känsla för samhällets olycksbarn och för familjernas betydelse, så hade den å andra sidan knappast utvecklat några fungerande behandlingsmetoder. Experimenten med samboende med multiproblemfamiljer på Skå kopp-

lad till en antiauktoritär pedagogik blev knappast någon framgång. Skå startade 1964 och stängdes 1972. Därefter fortsatte en period där man försökte fortsätta den radikala linjen, men nu som forskningsinstitution under ledning av Bengt Börjeson.

I det samhällspolitiska relativt radikala klimatet i slutet av sextioalet och början av sjuttioalet fanns en beredskap att ta emot nya behandlingsmetoder. "Vänsterns besvikelse" på det storpolitiska planet hade lett till att det nu blev mer accepterat att i stället försöka förändra i mindre system. På universiteten möttes försöken att introducera beteendeterapi massivt motstånd, med ett undantag, Uppsala universitet. "Konsten att dressera människor" var en representativ boktitel, där huvudbudskapet var att behavioristiska behandlingsmetoder är ett särskilt infernaliskt instrument i händerna på det internationella kapitalet i dess kamp mot arbetarklassen. I stället såg man psykoanalysen som ett acceptabelt alternativ. Den tolkades som en befrielselära, frigörelsen från inre och yttre förtryck skulle kunna gå hand i hand. Å andra sidan hade den socialt radikale svårt att smälta den exklusivitet som omgärdade psykoanalysens som behandlingsmetod. Endast två procent av ett psykiatriskt klientel ansågs vid den tiden lämpade för psykoanalys, och då verkade arbetarklassen vara utesluten på förhand.

Dåtidens psykodynamisk-narrativa familjeterapi

Det fanns alltså ett behov av behandlingsmetoder som var effektiva och som passade in i den tidens Zeitgeist. "Barnpsykiatrien är kvar i sin kris. Den diagnostiska kapaciteten överstiger vida den behandlingsmässiga" skrev jag i ungdomligt övermod som inledning till en rapport där vi prövade ut en metod för gruppterapi med barn 1973. Den som ville förändra, inte bara utreda och klassificera, blev i stort sett tvungen att arbeta med familjer. Den metod som jag och många andra tillämpade var en slags hemmasnickrad psykodynamisk familjeterapi. Man samlade helt enkelt familjen och inbjöd dem till fri association. Behandlaren förhöll sig relativt passiv. Interventionerna var huvudsakligen empatiskt bekräftande, men kunde ibland sträcka sig till tolkningar i psykodynamisk mening.

Magnus Ringborg, magnus.ringborg@branneriet.se

Tanken var att "familjen" skulle få "insikt", och att denna insikt skulle leda till symtomförändringar. Det är fascinerande att läsa journalanteckningar från den tiden. Man finner långa, mycket intressanta berättelser om familjers liv, och om deras tankar om hur saker och ting hänger ihop. Med trettio år i backspegeln verkar den terapi som man då försökte bedriva slående lik en variant av den narrativa terapin som används idag, nämligen den språksystemiska. Samma intresse och respekt för familjers berättelse och samma ovilja att avbryta och intervensera. Lika svårt var det då att förstå vad terapeuter egentligen gör i samtalen, men samma kolartro rådde då på självläknings-effekten som i vissa kretsar idag!

Sjuttioalet – amerikanska tekniker Kempler, Minuchin och Satir

Hur introducerades då den amerikanska familjeterapin i Sverige? 1968 åkte Johan Cullberg till USA, där han såg Nathan Ackerman bedriva familjeterapi. Med sig hem hade han en videofilm med Ackerman, och den väckte stort intresse när den visades i Sverige. En norsk psykolog hade sett Walter Kempler på en konferens och hade bjudit in honom till Norge, och man passade då på att samtidigt bjuda in honom till Sverige. Det verkar alltså som om det var 1968, det året då också allt annat hände, som familjeterapin introducerades i Sverige. Kempler stod för en hållning inspirerad av gestaltterapi där kraftfulla konfrontationer väckte såväl motstånd hos vissa som entusiasm hos andra. "Gestaltterapi med familjer" av Kempler var en tunn svart bok som kom i mitten av sjuttioalet.

Nästa gäst var Salvador Minuchin, som kom hit 1972. Siw Boalt och Carin Crafoord från Skå träffade Minuchin i Philadelphia. De var framförallt intresserade av hans arbete med slumbarnen i Harlem. Hans metoder med att arbeta med iscensättning i kaotiska system skulle kanske passa i de multiproblemfamiljer man mötte på Skå, tänkte man sig. Där fanns vid den här tiden också Marianne Cederblad, som sedan skulle bli en central gestalt i svensk familjeterapi. Hon reste till Minuchin 1973. Denne berättade om Virginia Satir, och rekommenderade henne till Sverige. Satir återkom flera gånger till Sverige, den största insatsen gjorde hon sommaren 1977, då hon höll tre kurser om en månads internat vardera. Hennes linje fördes vidare av eleven Marty Kirschenbaum som undervisade i Sverige under en följd av år, först tillsammans med Shirley Luthman, sedan tillsammans med Carole Gammer.

Stockholm – SFPH tar initiativet

Marianne Cederblad blev en länk mellan barnbyn Skå och Svenska Föreningen för Psykisk Hälsovård. Omkring 1974 började SFPH att anordna tvååriga utbildningar i familjeterapi. Efter några omgångar utökades dessa med

ett tredje handledningsår.Handledningsgrupperna bestod vid den tiden av tolv personer. Bland handledarna i de tidiga kurserna återfanns Marianne Cederblad, Eggert Nielsen, Els-Mari Karlsson och Geza Patkai. Jag tror att man kan få en bild av det teoretiska läget vid den tiden om jag säger att Cederblad var inspirerad av Satir i första hand, Minuchin andra hand. Patkai var delad mellan Kempler och Minuchin, medan Nielsen mer utgick från Ackerman och arbetade med att förena psykodynamiskt och systemteoretiskt tänkande. Under en följd av år blev SFPH ett centrum för familjeterapeutisk utveckling genom att bjuda in utländska föreläsare och genom att ta upp sådana tankar i Psykisk Hälsa och sin skriftserie. Marianne Cederblads häfte "Familjeterapi", utgiven av SFPH, var en av de första författade på svenska som fanns att tillgå för att få en översikt över de nya idéerna. Tony Manocchio från England började en utbildning 1974. 1979 bildades Stockholmsföreningen för Familjeterapi, och i väntan på en nationell förening kom den att spela en stor roll för utvecklingen.

Gunnar och Bente Öberg: Metodutveckling kring skilsmässa och vårdnadskonflikter.

Två av medlemmarna kring den ursprungliga kretsen kring Walter Kempler i Sverige kom att spela en speciell roll i den tidiga utvecklingen av familjeterapins praxis. Gunnar och Bente Öberg intresserade sig tidigt för barnens situation vid skilsmässokonflikter. De såg att barn som kom i konflikt vid vårdnadstvister ofta satt fast i ett spel som bottnade i ett ofullständigt separationsarbete mellan de tidigare makarna. De utvecklade en modell för samarbetsamtal kring vårdnadskonflikter, som kom att bli stilbildande inom familjerätt och familjerådgivning. De fullföljde sedan detta genom ett långsiktigt forskningsprojekt för att studera barns upplevelser vid skilsmässa. Den kontroversiella delade vårdnaders betydelse för barnen blev deras fokus. Det är kanske det familjeforskningsprojekt som fått den största praktiska betydelsen i Sverige.

Göteborg – Piltz och Gustavsdottir, GSI och Ullorna

Carl-Gustaf Piltz och Kristin Gustavsdottir var pionjärer inom familjeterapi i Sverige. De utbildades redan i början av sjuttioalet i Philadelphia av Ivan Bozormeny-Nagy. Maths Lundsby, sedermera en av grundarna av GSI, minns att han gick sin första kurs för paret Piltz 1972. De har sedan fortsatt sin utbildargärning genom åren. Särskilt stor har deras betydelse varit för att utveckla familjearbetet inom vuxenpsykiatri. 1992 kom ett skrift-

ligt dokument över det arbetet; ”Den osynliga familjen – samarbetspartner eller syndabock”.

1972 tog Peter Währborg, Maths Lundsbye och Sverker Järn initiativ till att bilda Föreningen för familjeterapi i Göteborg. De anordnade studiecirklar och gjorde en medlemstidning. Lundsbye och Währborg bildade sedan 1974 Göteborgs Socialpsykologiska Institut. Till en början inspirerades GSI mest av Virginia Satir, men sedan kom Minuchins inflytande genom hans elev Neil Daniels, som undervisade i Göteborg. Det som mest imponerade i de undervisningsband han hade med sig från Philadelphia var de enkla plaststolar som folk satt på. Av detta drog åtminstone Maths Lundsbye den slutsatsen att det inte var utrustningen det hängde på, utan vad man gjorde i terapirummet som var avgörande. ”Här satt vi i våra flotta lokaler och såg hur dom gjorde kanonterapier i rena soprum!”

Ulla Westling och Ulla Hansson var också viktiga figurer under den tidiga perioden i Göteborg. De hade en grund i Gestaltterapi, och förde in en sådan linje i familjeterapin. Gruppterapeutiskt forum spelade också en roll genom att bjuda in Marty Kirschenbaum som lärare i mitten av sjuttioalet.

Linköping

1977 skulle Marianne Cederblad tillträda som överläkare på barnpsykiatriska kliniken i Linköping. Alla försökte vid den tiden arbeta med familjer på kliniken, men vi (undertecknad hade ibland vikariat där) hade ett enormt behov av kunskaper, och vi såg fram emot att få en familjeterapikunnig chef. Cederblad förberedde sin entré genom att bjuda in Harry Aponte, då utbildningsledare hos Minuchin på Child Guidance Clinic i Philadelphia.

Han började med att dra upp en teori för hur psykiska störningar hängde ihop med sociala system. Jag avbröt honom efter ganska kort tid och säger att det där är ju självklarheter, vi har kommit hit för att höra hur man gör, kan han inte snabbt komma till saken. Jag ville ha verktyg, inte teorier som jag tillägnat mig på marxistiska seminarier på sextioalet. Mina arbetskamrater tystade ner mig. Aponte svarade med att utnämna mig till terapeut i ett rollspel. Snabbt blev jag ställd inför ett förtvivlat läge. Nu avbröt Aponte mig: ”Well, Magnus, which side will you chose?” frågar han. Ja men det där var ju helt absurd! Om det var något jag lärt mig i min psykoanalytiska skolning, så var det en hållning som kännetecknades av neutralitet, cirkularitet och ett ställande av hypoteser som stannade i mitt eget huvud. Och här kommer en människa och ber mig välja sida! (Flera år senare, när jag läste *Techniques of Family Therapy* fick jag ett namn på detta – ”unbalancing”). Jag blev förstås helt paralyserad, och förstod inget av rollspelet. Men det hindrade mig inte från att ta in varje sekund av det videoband han senare visade: ”The open door family” ett samtal med en familj med en anorektisk flicka lett av Minuchin. Det var mästerligt. Jag imiterade sedan Minuchin i två månader.

Denna lilla personliga vinjett tar jag med i den här skildringen därför att jag tror att den har en viss representativitet. Det är slående vilken enorm beredskap det fanns, vilket sug efter verktyg. Teorier var vi fulladdade med, men verktyg hade universiteten inte försett oss med. Och den detaljskärpa som vissa tidiga undervisningserfarenheter etsar sig fast med!

Från 1976 gick det ganska fort. Samtal videofilmades. Under sommaren gick flera medarbetare utbildning för Virginia Satir. 1978 startade en treårig SFPH-utbildning i Östergötland med 36 elever, undertecknad var en av dem. Marianne Cederblad hade direkthandledning med klinikpersonal via envägsspegel och utknackning a la Minuchin, Björn Lundin och Inga Allwood var de andra lärarna.

Norrland

Clarence Crafoord fick i början av sjuttioalet uppdraget att bygga upp en annorlunda psykiatrisk verksamhet i Norrbotten. Bengt Berggren hade fört med sig kunskaper om det familjeterapeutiska projekt som bedrivits av Frank Pittman och andra i Denver Colorado på sextioalet, och där man med akuta familjinterventioner i stor utsträckning hade kunnat undvika psykiatrisk slutenvård. Karin Crafoord och Leif Havnesköld var två av dem som var med och byggde upp verksamheten. Inom barnpsykiatrin var Gunvor och Olle Elthammar tidigt ute med ett familjeterapeutiskt arbetssätt.

Norrlänningar är ibland duktiga på att hitta samförstånd. De kan förklara det med att de är få och gles utspridda däruppe. De tycker sig inte ha råd med alltför mycket split. De klickbildningar och isoleringstendenser som var så tydliga i psykoterapivärlden i Stockholm, och fick så ödesdigra konsekvenser för utvecklingsklimatet där, de hade ingen grogrund norröver. Därför blev också Umeå Universitet det första ställe där det gavs statlig psykoterapiutbildning med familjeterapeutisk inriktning. Man delade på kakan med de psykodynamiska – det gick alldeles utmärkt!

Södra Sverige

Som psykologstuderande i Lund märkte jag inget av någon familjeterapeutisk verksamhet. Margareta Brodén har utbildats av Virginia Satir, och höll en frivillig kurs för psykologstudenter. Vi hade hört att man fick låtsas kräla omkring på golvet och vara baby. Med en avmätt psykoanalytisk gäspning konstaterade vi att: ”Det tycks röra sig om något slags pedagogisk verksamhet, där man undervisar folk i hur de ska bli rakare i sin kommunikation”. Detta skulle ju inte kunna reorganisera omedvetna strukturer, så därför kunde vi med gott samvete lämna denna obskyra verksamhet därhän. Kjell Hansson hade jag i mitten av sjuttioalet som lärare i organisationsteori och gruppdynamik, familjeterapin började han med först senare, men då med en kraftfull insats, framförallt som utvecklare av utbildning och som forskare.

Du befinner dig alltid i centrum av någon slags rörelse. Samtidigt försiggår det andra rörelser, på andra håll, rörelser som du först senare blir varse. Om jag då befann mig i centrum av den cirkel som sökte hitta bryggor mellan psykoanalys och marxism runt tidskriften *Parapraxis*, så var jag långt utanför periferin av den cirkel som försökte omsätta cybernetik och kommunikationsteori till fungerande behandlingsformer.

Bill Pettitt undervisade tillsammans med Tony Manoccio i familjeterapi London i början av sjuttioalet. Vi tror att han där träffade Ingegerd Wirtberg. 1975 verkar de finnas i Lund, där de gav kvällskurser i Kursverksamhetens regi. Virginia Satirs månadskurs i Östra Greve sommaren 1977 blev betydelsefull för många. Där gick Martin Söderquist, Peter Währborg, Marianne Helgesson och andra som se-

nare skulle komma att utveckla familjeterapiutbildning i Sverige.

Åttioalet – metodutveckling i lokala team Richmondgruppen

Marianne Cederblad samlade i början av 1980-talet en grupp på cirka femton personer intresserade av familjeforskning i en grupp. Huvudintresset kom att utvecklas till att finna ett familjediagnostiskt system, och om möjligt knyta detta till olika symtomkomplex. Kunde det vara så att en viss typ av familjemönster kunde generera problem? En viss David H. Olson, svenskättling från Minnesota, hade lanserat ett sammanfattande diagnosystem för familjemönster som han kallade ”den cirkumplexa modellen”. Det var en verkligt god cigarr! Elegant och lättbegriplig sammanfattade den inom sig många av de idéer som de egensinniga banbrytarna inom familjeterapi skapat. Nu skulle modellen testas på svensk mark.

En grupp om tretton familjeterapeuter med forskningsambitioner, mest män förstås, samlades på Hotell Richmond i Köpenhamn. Gryniga videoband med familjer som lägger pussel skulle bedömas parvis av denna elit av interaktionsexperter. Det stora slaget om interbedömarreliabiliteten hade börjat. Det gick åt helvete. Vi kunde helt enkelt inte komma överens. Kan inte en familj vara inskränkt och frikopplad på samma gång? Nya teorier haglade i luften på hotell Richmond när Marianne Cederblad, askgrå i ansiktet, tog hela högen med besiktningssprotokoll och slängde dem i papperskorgen. ”Jag önskar att jag aldrig hade träffat den där David Olson!”, utbrast hon, medan vi andra satte våra martinis i halsen. (Det cirkulerade en strid ström av flygvärdinnor i lobbyn, Simon Spies firade sin sjuttioårsdag just där) ”Vänta, det kanske går att göra något åt det!” ropar Per Gustafsson och rycker åt sig pappersbunten och räddar därmed ovärderlig vetenskap ur förgängelsen. Han vänder och vrider på siffrorna med kreativa statistiska metoder, och finner att så där riktigt dåligt var det ändå inte. Clinical Rating Scale – Turbo uppstod ur askan!

Så här i efterhand kan man fundera – varför var det så viktigt att de två bedömarna skulle tycka lika? Var det inte Bateson som sa att två beskrivningar är bättre än en?

Milanoinspirerat arbete med psykosomatik och psykosfamiljer

En grupp i Stockholm för i början av 80-talet till Italien för att lära sig av Boscolo och Cecchin när de började ge kurser för utländska gäster. Marianne Borgengren, Bo Montan, Annika Forsmark (sedermera BAM-gruppen) och Eva Åkesson- Kugelberg var centrala namn. Samma grupp för också till Bryssel till Mony Elkaims stora europeisk-amerikanska kongresser. En grupp skapades för att utveckla metoder för arbete med psykosomatiska familjer. Ett annat ”milanoteam” fanns vid Långbro sjukhus, där de arbetade med unga psykotiska människor och deras familjer. Cecchin blev sedan en återkommande konsult och lärare under 80-talet, och denna ”systemiska” hållning kom att utmana den strukturella familjeterapi med förankring inom BUP som annars dominerade i Sverige. Ulf Korman och hans medarbetare i BUP Karlshamn knöt också starka band med Gianfranco Cecchin. Deras text

om hur de kämpade med att få ihop riktiga paradoxala interventioner bakom spegelrutan kändes vid den tiden igen av alla andra team som slet med samma sak. Men snart skulle den eleganta lösningen på detta problem komma från Tromsö: Man drog helt enkelt undan draperiet och lät familjen höra diskussionen!

Nätverksterapi

En grupp som arbetade med radikalt politisk terapi, den kallades ARG-gruppen, förändrade sig mot att utveckla nätverksterapi. Det var Gunnar Forsberg, Johan Klefbeck, Kerstin Marklund och Astrid Hultcrantz som var kärnan i den gruppen. Redan tidigt tog de klivet ut i Europa och utvidgade sitt nätverk genom att presentera de nya tankarna.

Jag minns att jag ritade en elak bild av dem efter en presentation i Linköping, där jag jämförde dem med vissa vävare i en saga av H C Andersen. ”Det där var väl inget nytt, bara lite nya ord!” tänkte jag. Idag tror jag att jag hade fel. Det egentliga felet som nätverksgänget gjorde i Linköping var att de aldrig fick någon riktig kläm på Per Sjuspring som retribaliseringsovning.

De nya orden var viktiga. På nittiotalet kommer de tillbaka i förändrad form genom Jakko Seikkulas nätverksorienterade arbete med akuta psykosor.

Dalarna

Många masar finns det som gjort betydande insatser för familjeterapi, men man kommer inte ifrån Johan Sundelin som står där som en grindstolpe. Han var ett år, alldeles i början av åttioalet, hos Minuchin i Philadelphia på skolning. Sedan des har han varit en av de flitigaste utbildarna och handledarna i landet. Han tog också tidigt tag i det familjearbete som började bedrivas på före detta institutioner och ungdomspsykiatriska avdelningar, arbete med en sorts familjer som vanligen skyggade för familjeterapi. Det var de här som fick välja mellan någon slags utredande behandling, annars blev det LVU på direkten! Hur får man tag i dem, hur får man deras förtroende, hur kan man få igång ett gemensamt jobb med dem? Det här utvecklingsarbetet kom sedan att dokumenteras i en avhandling om intensiv familjeterapi, som det kom att kallas.

Uppdragsmodellen

Mia Andersson gick en av SFPH:s första utbildningar i Stockholm. Sedan dess har hon dragit tunga lass i både Stockholmsföreningen och i SFF. Men hon har också utvecklat metoder inom ätstörningsrådet. Men mest känt är det hon skapade tillsammans med Ernst Salamon och Klas Grevelius – Uppdragsmodellen. Det var ett sätt att tänka som fick tillämpning långt utanför familjeterapis fält, en uppsättning begrepp som hjälpte folk att ta sig ur tidigare olösliga fällor. ”När jag handleder” sa Klas Grevelius, ”så är problemet i 70 % av fallen att behandlaren träffar fel personer. I 25 % av fallen träffar dom rätt personer men arbetar med fel problem. I 5 % av fallen träffar de rätt personer, arbetar med rätt problem, men med fel metod!”

Lobbyarbete för psykoterapegitimation

I Göteborg bildades i mitten av åttioalet en förening för familjeterapiutbildare, SFUF. En huvuduppgift där blev att utgöra ett kraftcentrum i arbetet med att få familjeterapi accepterad som en vetenskapligt beprövad form av psyko-

terapi, giltig för psykoterapeutlegitimation. Det lyckades, och Sverige blev därigenom ett föregångsland i Europa med statlig legitimation.

Första Nordiska Kongressen i Familjeterapi, Linköping 1987

På ett av FAMÖS första möten vintern 1986 höll Björn Wrangsjö ett föredrag utifrån sin och Miriam Runfors bok "Familjemönster". Vi fick bära in extrastolar. Intresset var överväldigande. Då föddes tanken: "Vi måste kalla till en nordisk kongress i familjeterapi!" Vi hade en längre tid gått och retat upp oss på att det bara skulle vara amerikaner som ansågs ha något att säga. Sen kommer Wrangsjö och fyller lokalen till sista ståplats! I maj 1987 stod det klart att den lokal vi hyrt inte skulle räcka till, den tog bara 240 personer. I slutet av augusti under några soliga dagar kom 850 terapeuter från hela Norden! Bortsett från det vetenskapliga innehållet så kom man att tala länge om ett flödande champagneparty inne på Konserthusets atrium.

Förmodligen är denna detalj inte oviktig i det här sammanhanget. Det var ett av de många sociala initiativ som genom åren bidragit till att göra familjeterapi i Sverige till en slagkraftig rörelse. Ett av kongressens teman behandlade familjediagnostik, och det symposiet betecknande nog snarast slutet för det intresset, även om flera doktorsavhandlingar över detta skulle komma de följande åren (Per Gustafsson, Christer Thorslund, Björn Wrangsjö och Kjell Hansson, samt flera andra där familjediagnostiska metoder användes).

Psykopedagogisk familjeterapi

Ett annat tema kom däremot att peka tydligt framåt, och det var familjeterapi vid psykos. I USA hade erfarenheter från familjedynamik vid schizofreni varit avgörande för familjeterapis framväxt. Men i Sverige hade familjeterapi inom vuxenpsykiatri huvudsakligen tillämpats på så kallade lättare problem. Kongressen ville förändra detta genom att lyfta fram familjeterapi vid psykos. Det kom att bli inspiration för en bred utveckling inom detta område i Sverige. Först kom en våg av psykopedagogiskt arbete. Vetenskapligt väl utvärderade metoder tillämpades, studiecirklar med anhöriga startades, och efter bara några år fanns psykopedagogiskt familjearbete med i psykiatriska föreningens rekommendationer som en "method of choice". Lars Gustafsson och Folke Rydström i Motala-Mjölby gjorde mycket för att förmedla dessa erfarenheter över landet. Nittiotalet kännetecknades av en andra våg inom psykosfamiljeterapi – nu vände man sig mot de akuta kristillstånden med en nätverksorienterad metodik. Här var ett psykiatriskt team i Falun tidigt ute. Till skillnad från den psykopedagogiska hållningen, som i mycket är en kompromiss med diagnostisk psykiatri, så försöker man där hålla alla dörrar öppna och håller sig i och med detta mycket närmare den klassiska familjeterapis huvudfärd.

Heroinprojektets omblevlösningsfokuserat.

På BUP i Malmö hade Harry Korman och Martin Söderquist gjort sina milanoexperiment. Men i den Cederbladiska familjeforskningsgruppen fastnade de för de fascinerande perspektiven i Stanton & Todds stora studie

i familjeterapi med heroinmissbrukare från Philadelphia. Sagt och gjort, 1983 startade pilotprojektet, familjer rekryterades, samtal startades och bandades. "Sen förstörde vi möjligheten att utvärdera genom att ändra inriktning till lösningsfokuserat arbete mitt i", säger Martin. 1987 kom Steve de Shazer och Insoo Kim Berg till Malmö första gången. Man kan lugnt säga att de gjorde stort intryck. Numera är det så, att när du passerar de stora åsarna på väg söderut till de gamla danskybderna, då förändras hela det terapeutiska klimatet. Mirakelfrågan dominerar, och den har spritt sig till stora delar av landet.

Nittiotalet – den postmoderna epoken

Det språkssystemiska paradigmet

Under nittiotalet går familjeterapi framåt på bred front samtidigt som den gör vad den kan för att upplösa sig själv. Vi talar om att den postmoderna epoken nu rullar in på allvar. Inte bara diagnosers existens betvivlades, utan även begrepp som "familj" och "terapi". I Nordnorge har Tom Andersen och hans medarbetares arbete med att vända på samtalet via det reflekterande teamet slagit igenom i världsskala. Så och i Sverige. Via Nordkalottprojektet som samlades terapeuter under midnattssolen och utvecklade en samskapande, ickehierarkisk praxis. Särskilt stort gehör fick denna hållning inom vuxenpsykiatri, där man så öppna vårdamtal mellan behandlare och familj som ett kraftfullt alternativ till en diagnostisk och manipulerande psykiatri. BAM-gruppen i Stockholm, Marianne Borgengren, Annika Forsmark och Bo Montan undervisade och spred denna hållning. Reflekterande samtal blev något av en standardmetod vid direkthandledning och grupphandledning. Samforskning med familjer och behandlare tillsammans utvecklades, i Sverige bland annat av Andreas Wächter och Bengt Weine.

Den narrativa vändningen

Vi hade tidigare sett en gradvis förskjutning av intresset hos terapeuterna från interaktionssystemet till meningssystemet. Den utvecklingen fick ytterligare fart i och med att den narrativa metaforen introducerades. Nu var det inte längre ett intersubjektivt system av föreställningar man talade om, utan fortlöpande berättelser. Det var inte helt tydligt i början, men senare började allt fler se att detta kom att leda till att narrativa terapeuter kom att släppa familjen helt ur sikte. Men hur som helst var det stimulerande bidrag till det familjeterapeutiska samtalet: externalisering av problemet kom att bidra till att barnets föreställningsvärld kom i fokus av intresset på ett helt annat sätt än tidigare. Jag minns en utbildning i Stockholm i början av nittiotalet. Via "det smygande bajset" som begrepp fick terapeuterna nu verktyg att arbeta med encopres med en helt annan effektivitet än de haft tidigare. Den lösningsfokuserade terapin kan ses som en variant av den narrativa vändningen (se ovan).

Mot evidensbaserad

Helt annorlunda, och ej sällan i skarp polemik mot den språkssystemiska hållningen stod ett perspektiv där man försökte via forskning få fram evidensbaserade metoder inom familjeterapi. Utan Kjell Hanssons insatser hade förmodligen ingenting hänt här. Han lyckades entusiasmera medarbetare, bland andra Lars Henry

Gustle, att genomföra välgjorda studier inom framförallt sociala problemområden som utagerande, kriminalitet och missbruk. Multisystemisk terapi, funktionell familjeterapi, multiterapeutisk fosterhemsvård och olika föräldrautbildningar spreds och började utvärderas. Först under kommande decennium kunde frukterna börja skördas av detta arbete. Här kommer också Karl-Erik Flodmarks långvariga forskning och metodutveckling kring övervikt och familjeterapi in liksom Ulf Wallins arbete kring anorexi.

Salutogenes

Marianne Cederblad och Kjell Hansson publicerade en uppsats i Fokus på Familjen under titeln Salutogen familjeterapi. Idén var att se hur olika familjeterapeutiska skolor arbetade med hälsofrämjande faktorer. Texten uttryckte på ett utmärkt sätt två tendenser: intresset har förflyttats från patogener till salutogenes. Dessutom är man nu mindre intresserad av att fundera över vad som skiljer "de olika skolorna" åt och mer kring vad som förenar dem. Under tecknads text om "Paradox och dekonstruktion i psykoterapeutiska processer" uttrycker en liknande hållning. Begreppet salutogenes fångade upp det som var en bred tendens i världen i denna epok - den positiva psykologin.

Familjerådgivning

Medan familjerådgivare till en början förhöll sig avaktande till familjesystemisk metod, får man säga att nittio-talet innebar en vändning. Reflekterande processer infördes som metod i Västergötland, Nyköping, Jönköping, Stockholm och på andra ställen. Ann-Mari Lundbladhs forskning kring långa äktenskap och kring symptombelastning inom familjerådgivningen innebar också en ny utveckling. Förmodligen kommer detta att vara en parentes nu när familjerådgivningarna konkurrensutsätts och privatiseras på tio-talet. Men den feministiska kritiken inom familjeterapin ledde till att arbetet med våld inom familjer vitaliserades och fördjupades under denna period.

Barnets återkomst

Till familjeterapeuternas förskräckelse hade forskning (A-C Cederborg) visat att terapeuter i stor skala glömde bort barnen under samtal. Men nu introducerades barnfokuserade metoder. Marte Meo, där man på ett mycket medvetet sätt filmar och återför korta sekvenser av interaktion mellan föräldrar och barn, blev en kraftfull metod för att arbeta med familjer på gränsen-till-omhändertagande. Ingegerd Wirtberg och Monica Hedenbro blev två inspiratörer för detta arbetssätt. Och i Uppsala införde Barbro Sjölin Nilsson Martin Soltvedts barnorienterade familjeterapi i Sverige. Det blev en brygga mellan den alltmer isolerade Erica-barnterapin och familjeterapin som stimulerade familjeterapeuter att utveckla sin lekfulla sida.

Nedskärningar och korttidsprojekt

Inget ont som inte har något gott med sig. Medan många i den offentliga ekonomiska krisen på nittio-talet drömde sig tillbaka till sjuttio-talet med svällande lands-ting och kommuner, så gillade andra läget och undrade vad man kunde göra åt de ökande köerna till behandling.

Korttidsprojekt utvecklades på skilda håll inom barnpsykiatri, projekt som stimulerade såväl terapeututveckling som metodutveckling. Margareta Carlberg gjorde en sammanställning av en del av dessa projekt, och där kunde man visa att det inte var metoden i sig som var avgörande, utan snarare hur man lyckades få fram ett medvetet team-samarbete inom en stödjande organisation.

Uplösningstendenser och specificering

Som tidigare nämnts så utgick upplösningstendenser från filosofiska ståndpunkter ("det finns inga privilegierade berättelser") men konkurrensen kom också från annat håll. Familjeterapi är en relativt svår konst, och inte alla som till en början kände sig kallade skördade terapeutiska framgångar. Det blev på modet igen att börja skylla på patienterna. "Neuropsykiatri" lanserades som begrepp, en verksamhet där man retirerat från förändringsarbete till klassificering. Men, det måste nämnas, flera som startade där kom sedan tillbaka med specifika familjeorienterade behandlingsprogram. På det sättet utvecklades också en typisk nittio-talstendens - från familjeterapins tidigare "one-school-fits-all" insåg man nu att specifika problem kräver specifika metoder. Typiskt för nittio-talet var också den stora skugga som vilade över behandlingskonferenser. Ett tag var det så att inte ett fall kunde presenteras utan att "sexuella-övergrepps-hypotesen" vädrades. Samtidigt som medvetenheten om dess övergrepp var ett stort framsteg, så hade den på många håll effekten att terapeutiska ambitioner fick vika till förmån för utredande. Ängslan hos behandlare växte. Men igen, även här utvecklade man på sina håll specifika familjeterapeutiska interventioner.

Sammanfattningsvis

såg nittio-talet alltså en familjeterapi på bred front som erövrade område efter område, som började fördjupa sina vetenskapliga ambitioner och som började lösgöra sig från beroendet av utländska stilbildare. Samtidigt såg vi upplösningstendenser inifrån och en starkare konkurrens från andra paradig och andra psykoterapeutiska metoder.

Tjugohundratalet

För att antyda de olika riktningar som familjeterapin tagit under tjugohundratalet, låt mig bara skriva några nyckelord:

Den specifika metodens betydelse eller gemensamma faktorer?

Klientsamarbete och samtalsskattning

Mobila familjeteam

Breddning av familjeterapi vid ätstörning

Multifamiljeterapi

Privatiseringarnas betydelse för familjeterapin

Stilbildarna dör och skolornas roll avtar

KBT - konkurrent eller stimulator?

De narrativa avvecklar familjen

De nya epidemierna - självskadande, apati och hemmasittande

Anknytningsteorins och affekternas återkomst

B-FÖRENINGSBREV

RETURADRESS:
SFT

c/o Anita Blom af Ekenstam
Ringvägen 47b
181 33 Lidingö

www.sfft.se

KALENDARIUM

7 DECEMBER

STOCKHOLMSFÖRENINGENS ÅRLIGA **JULFEST!**
WWW.FFST.SE
STOCKHOLM

15-16 FEBRUARI

LIFESPAN INTEGRATION, BEGINNING
WORKSHOP MED **CATHY THORPE** WWW.
LIFESPANINTEGRATION.SE
STOCKHOLM

11-13 FEBRUARI

BASKURS 3-DAGAR
HARRY KORMAN (OBS - NU
GRATISPLATSER FÖR STUDENTER)
WWW.SIKT.NU

13 MARS

INTERAKTIVT LEDARSKAP UPPFÖLJNINGSDAG
MED **JOCELYNE KORMAN** OCH **AVIVA
SUSKIN-HOLMQUIST**
WWW.SIKT.NU

20 MARS

ABFT INTRODUKTIONSDAG MED **SUZANNE
LEVY**
ARRANGERAS AV JHFF
CAMPUS ÖSTERSUND
MARIE.FORNEMAN@JLL.SE

18-22 MARS

ANDREW TURNELL – SIGNS OF SAFETY
5-DAY INTENSIVE
WWW.SIKT.NU

25-27 APRIL

NÄRVARO OCH DELAKTIGHET
ARGUMENT FÖR DET HUMANISTISKA OCH
HÅLLBARA ARBETET DÄR MÄNNISKOR MÖTER
ANDRA MÄNNISKOR. INTERNATIONELL
KONFERENS MED:

**BRUCE WAMPOLD, GLENDA FREDMAN,
LASSE BERG, ROBERT WHITAKER,
SUZANNE OSTEN, ADELA GARCIA,
DANIEL MACKLER, JACQUI DILLON,
JOHN HOLMBERG, LETICIA RODRIGUEZ,
CARINA HÅKANSSON**
WWW.FAMILJEVARDSTIFTELSEN.SE
GÖTEBORG

26-27 APRIL

LIFESPAN INTEGRATION, ADVANCED
WORKSHOP MED **PEGGY PACE**
WWW.LIFESPANINTEGRATION.SE
STOCKHOLM

7-8 MAJ

PETER SZABO – BRIEF COACHING FOR LAST
SOLUTIONS
WWW.SIKT.NU

14 MAJ

APPRECIATING AND DREAMING THE
FUTURE: WHERE PSYCHOBIOLOGY MEETS
PSYCHOTHERAPY.
FÖRELÄSNING MED **ELSPETH McADAM**
DALARNAS FAMILJETERAPIFÖRENING.
JORGEN.GUNNARSON@LUDVIKA.SE
FALUN

15-17 MAJ

BASKURS 3-DAGAR
HARRY KORMAN (OBS - NU
GRATISPLATSER FÖR STUDENTER)
WWW.SIKT.NU

19-20 SEPTEMBER

SCOTT D MILLER
WWW.DANDERYDSTEAMET.SE
STOCKHOLM

17 - 18 OKTOBER

SFFT:S ÅRSKONGRESS
WWW.SFFT.SE
YSTAD

**ANNONSERA I SFT – SVENSK FAMILJETERAPI. HELSIDA 4 000 KR, HALVSIDA 3 000 KR
KVARTSSIDA 2 000 KR PLATSANNONS KVARTSSIDA 4 000 KR.
NÄSTA NUMMER KOMMER UT I BÖRJAN AV MARS. MANUSSTOPP 15/2
KONTAKTA REDAKTIONEN SFTRED@TELIA.COM**